

QARABAĞDA ERMƏNİSTANIN TÖRƏTDİYİ KÜTLƏVİ EKOLOJİ TERROR

Şahin Şahnəsib oğlu Hüseynov

ADPU Şamaxı filialı

xadid28.28@mail.ru

Xülasə

Azərbaycan xalqının əbədi düşməni olan ermənilər işğal dövründə fauna və floramıza qarşı da amansız ekoterror həyata keçirmişlər. Ekoloji terror əsasən münaqişə dövründə ətraf mühitin qəsdən və ya qanunsuz şəkildə məhv edilməsi, istismarı və ya dəyişdirilməsi kimi xarakterizə olunur. Qarabağ bölgəsini 30 ilə yaxın işğal altında saxlayan ermənilər orada kütləvi yanğınlar törədib, flora və fauna sisteminin ciddi məhvinə, su mənbələrimizin korlanmasına, regionun ekoloji tarazlığının pozulmasına gətirib çıxarıb. Torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycan həmin regionda ekovəziyyəti yenidən bərpa etmək üçün də mühüm addımlar atmaqdadır. Bundan başqa, ekosistemin bərpası, eləcə də bu ərazilərdə sağlam ətraf mühitin yaradılması məqsədilə məhv edilmiş meşə fondu sahələrinin bərpası, yeni yaşıllıq massivlərinin salınması nəzərdə tutulub. Bu istiqamətdə Müzəffər Ali Baş Komandan, cənab İlham Əliyev mühüm ekosiya tədbirlər həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ölkəmizin işğaldan azad edilmiş torpaqlarını “Yaşıl enerji” zonası elan edib.

Açar sözlər: ekoterror, ekoloji böhran, çirklənmə, bərpa, massiv, ekosiya.

Summary

The Armenians, who are the eternal enemies of the Azerbaijani people, carried out merciless eco-terror against our fauna and flora during the occupation. Environmental terrorism is mainly characterized as the intentional or illegal destruction, exploitation or alteration of the environment during conflict. The Armenians, who kept the Karabakh region under occupation for nearly 30 years, started massive fires there, seriously destroying the flora and fauna system, spoiling our water sources, and disrupting the ecological balance of the region. Having liberated its lands from occupation, Azerbaijan is taking important steps to restore the ecological situation in that region. In addition, it is planned to restore the ecosystem, as well as to create a healthy environment in these areas. In this direction, Muzaffar Supreme Commander, Mr. Ilham Aliyev is implementing important ecopolitical measures. The President of the Republic of Azerbaijan has declared the freed lands of our country as "Green Energy" zone.

Key words: ecoterror, ecological crisis, pollution, recovery, massive, ecopolitical.

Azərbaycan xalqının əbədi düşməni olan ermənilər ölkəmizin ərazi bütövlüyünə, torpaqlarına qəsd edərək, Azərbaycana qarşı hərbi təcavüz, xüsusilə ekoloji soyqırım – ekosid törətmişlər. İşğal dövründə fauna və floramıza qarşı da amansız ekoterror həyata keçirmişlər. İşğal olunmuş ərazilərdə ətraf mühitə, ekosistemə ağır zərbələr vurulmuş, Azərbaycan ərazilərində erməni işğalçıları və onların tərəfdaşları tərəfindən əlvan, qara metalların, habelə mineral su, ümumi yayılmış faydalı qazıntıların intensiv şəkildə hasilatı həyata keçirilmişdir. Həmin ərazilərin ətraf təbii mühitinə vurulan ziyan isə regionda ekoloji tarazlığın pozulmasına yol açıb. Ekoloji terror əsasən münaqişə dövründə ətraf mühitin qəsdən və ya qanunsuz şəkildə məhv edilməsi, istismarı və ya dəyişdirilməsi kimi xarakterizə olunur. Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərində təbii sərvətlərinə və ətraf mühitə bərpası mümkün olmayan külli miqdarda ziyan vurması göz qabağındadır. Ermənistanın törətdiyi kütləvi ekoloji terror və fəlakət ağlasığmaz dərəcədə böyükdür. Qarabağ bölgəsini 30 ilə yaxın işğal altında saxlayan ermənilər orada kütləvi yanğınlar törədib, meşəlikləri, xüsusi ağac və bitki növlərini məhv edib, vəhşi heyvanları belə öldürməkdən çəkinməyiblər. Erməni vandallarının törətdiyi ekoloji terror su mənbələrimizin korlanmasına, flora və fauna sisteminin ciddi məhvinə, meşələrimizin qırılmasına, regionun ekoloji tarazlığının pozulmasına gətirib çıxarıb. Torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycan həmin regionda ekovəziyyəti yenidən bərpa etmək üçün də mühüm addımlar atmaqdadır. Ekofəallarımız təbii sərvətlərimizin qanunsuz istismarına etiraz əlaməti olaraq aksiyalar təşkil edirlər. Füzuli, Zəngilan və Ağdam rayonları ərazilərində, əsasən, Şərq çınarı olmaqla, minlərlə müxtəlif növ ağac əkilib, palıd və

digər meşə ağaclarının toxumları səpilib. İşğaldan azad olunmuş bütün ərazilər minalardan təmizlənib təhlükəsiz vəziyyətə gətirildikcə ağacəkmə tədbirləri də davam etdirilir. Torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycan həmin regionda ekovəziyyətin yenidən bərpa edilməsi və təbii sərvətlərimizin vəziyyətinin qiymətləndirilməsi istiqamətində dövlət səviyyəsində mühüm addımlar atmaqdadır. Bundan başqa, ekosistemin bərpası, eləcə də bu ərazilərdə sağlam ətraf mühitin yaradılması məqsədilə məhv edilmiş meşə fondu sahələrinin bərpası, yeni yaşıllıq massivlərinin salınması nəzərdə tutulub.

Bu istiqamətdə Müzəffər Ali Baş Komandan, cənab İlham Əliyev mühüm ekosiya tədbirlər həyata keçirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ölkəmizin işğaldan azad edilmiş torpaqlarını “Yaşıl enerji” zonası elan edib. Azərbaycanın dünyanın ən böyük və mühüm dövlətlərarası tədbirlərindən biri olan COP29-a 2024-cü ildə ev sahibliyi etməsi Prezident İlham Əliyevin növbəti təntənəli qələbəsidir. Azərbaycanın işğal altındakı ərazilərində ermənilər tərəfindən həyata keçirilən ekoloji terror regionun ekosistemini, təbiətini və resurslarını məhv edib. Bu fakt beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən də təsdiq olunub və bununla bağlı çoxsaylı qətnamələr qəbul edilib. Məsələn, Avropa Şurası Parlament Assambleyasının hələ 2016-cı ilin yanvarında qəbul etdiyi 2085 sayılı qətnamədə bildirilir ki, Ermənistanın Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ regionunu və ona bitişik rayonlarını işğal altında saxlaması nəticəsində Azərbaycanın Aşağı Qarabağda yaşayan vətəndaşları üçün ekoloji və humanitar problemlər yaranıb. Sənəddə bu qınanır. Avropa Şurası Parlament Assambleyası Ermənistan rəhbərliyini su resurslarından siyasi təsir vasitəsi kimi istifadə etməməyə də çağırıb. Bundan başqa, ATƏT missiyası hələ 2006-cı ildə Dağlıq Qarabağ və ona bitişik rayonlardakı yanğınlar nəticəsində ekologiyaya dəymiş zərərə bağlı da hesabat hazırlamışdı. Ermənistanın həyata keçirdiyi ekoloji cinayətləri “Azercosmos”un peyk şəkilləri də sübut edir. Şəkillərdən görünür ki, işğal altındakı ərazilərin flora və faunası məhv edilib. Ekspertlərin ilkin hesablarına əsasən, Ermənistanın ətraf mühitə və təbii resurslara vurduğu zərər yüz milyardlardır. Konkret fakta müraciət etsək, Ermənistan tərəfindən işğal edilmiş Azərbaycan ərazilərində 13197, 5 hektar qiymətli meşə sahəsi misli görünməmiş vandalizmə məruz qalıb. İşğal olunmuş ərazilərdə 460 növdən çox yabanı ağac və kol bitir. Ermənistanın işğalı altında olan Bəsitçay və Qaragöl qoruqları, Arazboyu, Laçın, Qubadlı, Daşaltı təbiət yasaqlıqları kimi qorunan ərazilərdə “Qırmızı kitab”a daxil olmuş 60-dan çox fauna və 70-dən çox flora növünün əksəriyyəti artıq məhv edilib. Hətta müharibə dövründə ermənilər qadağan olunmuş fosfor bombalarından istifadə etməklə həmin ərazidəki bütün bitki örtüyünü məhv edib. Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərində qəsdən törədilmiş yanğınlar nəticəsində, təxminən 110 min hektar ərazi sıradan çıxıb. Ermənistan qəsdən zəhərli, söndürülməsi mümkün olmayan və istifadəsi qadağan olunmuş ağ fosfor bombalarından istifadə etməklə, Şuşa meşələrinə sağalmaz yaralar vurub. Ermənistanın son 30 ilə yaxın müddətdə işğal edilən ərazilərin təbii sərvətlərinə və ətraf təbii mühitinə bərpası mümkün olmayan külli miqdarda ziyan vurması göz qabağındadır. Həmin ərazilərin ətraf təbii mühitinə vurulan ziyan isə regionda ekoloji tarazlığın pozulmasına yol açıb. Rəsmi qurumların işğaldan azad edilən ərazilərdə apardıqları monitorinq zamanı təbii sərvətlərimizin talan edilməsinin, meşələrdə çoxillik qiymətli ağacların kəsilməsinin (daşınmasında Ermənistan silahlı qüvvələrinin şəxsi heyətindən və ona məxsus olan hərbi texnikadan istifadə edilib) bir daha ortaya çıxıb. Qazax rayonu istiqamətində, Murov dağ silsiləsi boyu, Ağdərə istiqamətində Talış, Gülüstan, Baranbart meşə ərazisində 100 hektarlarla sahədə fıstıq, saqqız, göyüş, şam, palıd və s. çoxillik ağaclar kəsilib və Ermənistanla daşınıb. Ötən ilin sentyabrında keçirilən BMT Baş Assambleyasının 76-cı sessiyasında ümumi müzakirələr çərçivəsində çıxışında bu məsələyə toxunan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev bildirmişdi ki, Ermənistan Azərbaycanın keçmiş işğal edilmiş ərazilərində ekosid - ətraf mühitə qarşı genosid törədib. Göründüyü kimi, Ermənistanın həyata keçirdiyi terror siyasəti yalnız şəhərləri, kəndləri və ya orada yaşayan insanları hədəfə almır, həm də ekoloji tarazlığın pozulmasına yönəlib. Bu isə olduqca təhlükəli bir amildir. 44 günlük Vətən müharibəsində məğlub olan Ermənistan həm də bu hərəkətinə görə, beynəlxalq qanunlar qarşısında cavab verməlidir. Torpaqlarını işğaldan azad edən Azərbaycan həmin regionda ekovəziyyəti yenidən bərpa etmək üçün də mühüm addımlar atmaqdadır. Füzuli, Zəngilan və Ağdam rayonları ərazilərində, əsasən, Şərq çınarı olmaqla, minlərlə müxtəlif növ ağac əkilib, palıd və digər meşə ağaclarının toxumları səpilib. Ağacəkmə aksiyaları Qubadlıda, Cəbrayıl da davam etdirilməkdədir. İşğaldan azad olunmuş bütün ərazilər minalardan təmizlənib təhlükəsiz vəziyyətə gətirildikcə ağacəkmə tədbirləri də davam etdirilir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. Məmmədov Q., Xəlilov M. Ekologiya Ətraf Mühit Və İnsan. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı: Elm, 2006.
2. <https://nuhcixan.az/news/cemiyyet/36483-ermenistan-azerbaycana-qarsi-ekoloji-terror-heyata-kecirir>
3. <https://ordu.az/ru/news/246755/ekofeallar-24-gundur-qarabag-iqtisadi-rayonunda-ekoloji-terrora-son-qoyulmasi-telebi-ile-aksiya-kecirirler>